

Wpływ kryzysu na siłę nabywczą konsumentów na Ukrainie i w Polsce

Wstęp

W ostatnich latach, kiedy wiele krajów walczy ze zjawiskami związanymi z kryzysem światowym, problem poziomu dochodów i siły nabywczej jest często podejmowanym zagadnieniem badawczym.

Dzisiaj świat doświadcza bezprecedensowego od czasu II wojny światowej kryzysu gospodarczego. Ma on charakter globalny, ponieważ bezpośrednio lub pośrednio dotknął wszystkie państwa, choć dynamika i zakres jego negatywnych skutków różnią się dość znacznie w zależności od kraju.

Z ekonomicznego punktu widzenia kryzys wzywa rządy i organizacje międzynarodowe do zminimalizowania negatywnych skutków i przywrócenia normalnej działalności gospodarczej, będącej źródłem dalszego rozwoju gospodarek narodowych. Można słusznie przyjąć, że obecny kryzys, który rozpoczął się na rynkach krajów rozwiniętych, stał się pierwszym kryzysem w czasie globalizacji. Chronologicznie kryzys najpierw dotknął sektora finansowego, potem szybko rozprzestrzenił się na wszystkie sektory gospodarki, a globalny kryzys doprowadził do konieczności przemyślenia koncepcji gospodarki narodowej oraz bezpieczeństwa i stabilności gospodarek narodowych¹.

Przed rządami krajowymi i UE pojawiła się potrzeba, aby szybko podjąć skuteczne działania w celu zwalczenia kryzysu, zapewniając na niespotykaną dotąd skalę pomoc prywatnym przedsiębiorcom i konsumentom — kosztem środków z budżetu, czyli pieniędzy podatników. Świat stoi przed koniecznością przemyślenia treści i formy pomocy państwa dla sektora prywatnego i interwencji państwa w działalność przemysłową i handlową. Kraje rozwinięte w celu pobudzenia gospodarki mogą zastosować liczne środki fiskalne. Jednak

¹ *Kryzys światowy: konsekwencje dla bezpieczeństwa i wyzwania dla rozszerzonej Europy*, Trzecie Kijowskie Forum Bezpieczeństwa, www.icps.com.ua/files/articles/55/32/2009_10_12_KSF_book_UA.pdf — strona internetowa Międzynarodowego Centrum Studiów nad Polityką, (dostęp: 5 grudnia 2011).

wiele krajów: członków UE (Polska, Łotwa, Rumunia, Węgry) oraz z regionu Morza Czarnego (Gruzja, Ukraina), zwróciło się o pomoc do MFW, ponieważ nie mają one wystarczających środków własnych do walki ze skutkami kryzysu.

Celem artykułu jest porównanie poziomu życia i siły nabywczej konsumentów ukraińskich i polskich. Pierwsza część przedstawia definicje pojęć „minimum egzystencji” i „pensja minimalna” na Ukrainie, a także ich dynamikę w ciągu ostatnich 11 lat. Część druga pokazuje zarobki Polaków i ich możliwości nabywcze na rynku artykułów konsumpcyjnych.

Główną tezę artykułu jest stwierdzenie, że poziom życia i siła nabywcza konsumenta w większości wypadków zależą od dochodów, a także polityki gospodarczej kraju.

Koszyk konsumenta i poziom dochodów obywateli Ukrainy

Koszyk, który jest podstawą do obliczania płacy, musi się zmieniać co najmniej raz na pięć lat, ale na Ukrainie nie zmienił się od 2000 roku. Ukraiński koszyk konsumpcyjny nie odpowiada potrzebom nowoczesnego człowieka, związanym z technologicznymi, intelektualnymi i informacyjnymi zmianami we współczesnym społeczeństwie.

Wielu grup towarów i usług, które od dawna są w koszyku krajów rozwiniętych, na Ukrainie nigdy nie było. Za granicą w koszyku znajdują się wydatki na kulturę i wypoczynek, książki i czasopisma, wyjazdy na mecze piłki nożnej, bilety na basen, tenis, siłownię².

Dlaczego na Ukrainie koszyk konsumpcyjny jest symbolem ubóstwa? Odpowiedź na to pytanie nie leży w sferze ekonomii, lecz raczej polityki. Rząd ignoruje konieczność przeprowadzenia przeglądu koszyka konsumenta. Świadczy to o hipokryzji tych, którzy tylko mówią o sprawiedliwości społecznej, a naprawdę sztucznie hamują podnoszenie poziomu życia, aby trzymać ludzi w niewoli ekonomicznej.

Sytuacja wymaga zróżnicowanego podejścia do różnych kategorii obywateli, z oddzielnym uwzględnieniem koszyka konsumenta dla emerytów i ludzi z niskimi dochodami. Ponadto do kosza należy dodać potrzeby edukacyjne Ukraińców w społeczeństwie informacyjnym, na przykład koszty internetu i zakup podręczników.

106 gramów chleba, 5 gramów tłuszczu i 25 gramów kielbasy, pół szklanki mleka i 250 gramów ziemniaków dziennie, para skarpetek i rajstop w roku, jedna

² Koszyk ukraiński był uboższy od racji jeńca wojennego w 1941 roku, <http://vidgos.com/93744-100-spozhyvchij-koshik-ukrayincy-viyavivsy.html> — dziennik internetowy (dostęp: 7 grudnia 2011).

para bielizny na 5 lat — to nie są normy z więzienia, jest to koszyk konsumenta Ukrainy przygotowany zgodnie z zaleceniami państwa.

Na świecie istnieją dwa rodzaje utrzymania: społeczne, uwzględniające potrzeby kulturalne społeczeństwa, i fizjologiczne, niezbędne do fizycznego przetrwania człowieka (kosz). Ten ostatni opracowano w razie wojny na zasadzie obliczania kart żywności. Tak więc Ukraina nadal funkcjonuje jak w ciężkich czasach wojny. Można się cieszyć, ponieważ spożywcze minimum Ukrainy to pół jajka i pół szklanki mleka dziennie, Niemcy nie mieli nawet tego. Ponadto, według władz, ludzie powinni otrzymywać 35 gramów więcej słodczy niż Niemcy w czasie wojny. Chociaż w racji więźniów, w przeciwieństwie do ukraińskiego kosza, były również: mąka, koncentrat pomidorowy, a w najlepszych czasach groch, fasola, owoce i kawa. Wydaje się, że i z ich ubraniem nie było gorzej. Dziś na Ukrainie męskie buty zimowe, zgodnie z koszykiem konsumenta, można kupić co 12 lat, na 8 lat obywatelowi powinien wystarczyć jeden płaszcz.

W krajach zachodnich jest dużo lepiej. Na przykład w Anglii do koszyka dodano szampana i piwo, gitarę akustyczną i długą listę artykułów gospodarstwa domowego, również klamki i koszt utrzymania ogrodnika.

Koszyk Stanów Zjednoczonych obejmuje tytoń i produkty alkoholowe, koszty edukacji, mobilnej i multimedialnej komunikacji. Francuzi włożyli do koszyka nawet koszty wizyty u fryzjera, zakupu lakieru do włosów i wielu innych produktów kosmetycznych, bez których współczesny człowiek nie może się obejść, koszty zatrudnienia niani do dziecka, wynajem samochodów, podróże taksówką, a także karmę dla kotów i psów.

Patrząc na światowe standardy, można stwierdzić, że im bardziej kosz odpowiada wymogom rzeczywistości, tym bogatszy jest kraj. Tylko Ukraińcy nie odczuwają tego, żyjąc według standardów wojennych z ubiegłego stulecia.

Kosz to zestaw produktów, który charakteryzuje typowy poziom i strukturę miesięcznej (rocznej) konsumpcji osoby lub rodziny. W oparciu o koszt koszyka konsumenta w cenach bieżących oblicza się minimalny budżet konsumentów (minimum egzystencji) oraz jest on podstawą do porównania obliczonego i rzeczywistego poziomu zużycia dóbr konsumpcyjnych.

Minimum egzystencji to zestaw artykułów i usług, które są niezbędne do prawidłowego funkcjonowania człowieka, do zaspokojenia podstawowych potrzeb społecznych i kulturalnych³.

³ *Minimum egzystencji jako podstawowe normy społeczne na Ukrainie*, „Prawo”, wydanie internetowe 15 marca 2005, <http://www.lawyer.org.ua> (dostęp: 4 grudnia 2011).

Tabela 1. Minimum egzystencji dla pełnosprawnych osób na Ukrainie w latach 2000–2011

Okres	Minimum egzystencji (w UAH) pełnosprawnych osób	Okres	Minimum egzystencji (w UAH) pełnosprawnych osób	Okres	Minimum egzystencji (w UAH) pełnosprawnych osób	Okres	Minimum egzystencji (w UAH) pełnosprawnych osób
1.12.2011–31.12.2011	1004	1.04.2010–30.06.2010	884	1.01.2008–31.03.2008	633	1.01.2005–31.12.2005	453
1.10.2011–30.11.2011	985	1.01.2010–31.03.2010	869	1.10.2007–31.12.2007	568	1.01.2004–31.12.2004	386,73
1.04.2011–30.09.2011	960	1.11.2009–31.12.2009	744	1.04.2007–30.09.2007	561	1.01.2003–31.12.2003	365
1.01.2011–31.03.2011	941	1.01.2009–31.10.2009	669	1.01.2007–31.03.2007	525	1.01.2002–31.12.2002	365
1.12.2010–31.12.2010	922	1.10.2008–31.12.2008	669	1.10.2006–31.12.2006	505	1.01.2001–31.12.2001	331,05
1.10.2010–30.11.2010	907	1.07.2008–30.09.2008	649	1.04.2006–30.09.2006	496	1.01.2000–31.12.2000	287,63
1.07.2010–30.09.2010	888	1.04.2008–30.06.2008	647	1.01.2006–31.03.2006	483		

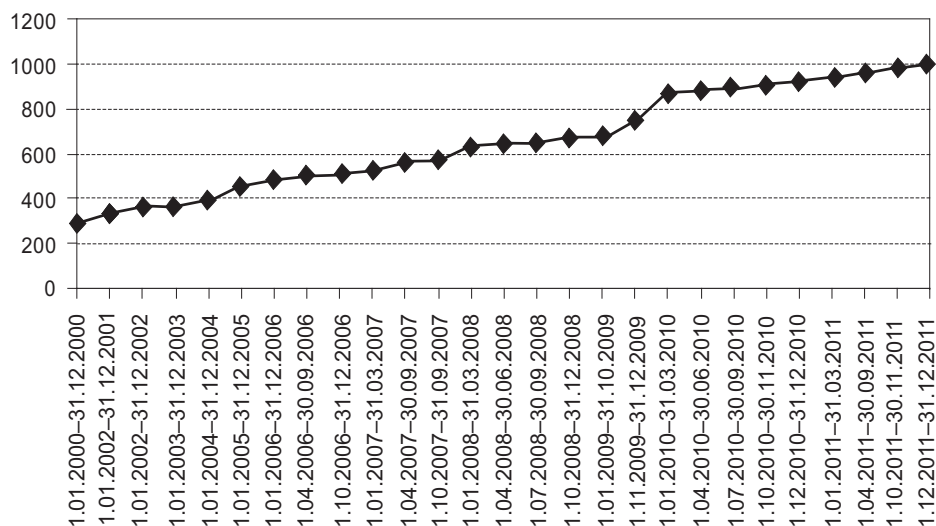
Źródło: <http://mojazarplata.com.ua/ua/main/minimum-wage/prozhitochnyi-minimum> — internetowy dziennik ekonomiczny (dostęp: 1 grudnia 2011).

Tabela pokazuje, że minimum egzystencji ma stały wzrost. W latach 2000–2005 wskaźnik był zatwierdzany raz w roku, a w kolejnych okresach zmieniał się kilka razy w roku. Jego zmiana została spowodowana utrzymującą się inflacją i brakiem stabilności finansowej w kraju.

Utrzymanie minimalnych standardów socjalnych stosuje się do⁴:

- ogólnej oceny poziomu życia na Ukrainie, która jest podstawą realizacji polityki społecznej i rozwoju poszczególnych państwowych programów społecznych;
- ustanowienia pensji minimalnej i minimalnej emerytury, określenia wielkości pomocy społecznej dla rodzin z dziećmi, zasiłków dla bezrobotnych, a także stypendiów i innych świadczeń socjalnych wynikających z konstytucji i ustaw Ukrainy;
- udzielenia pomocy społecznej;
- określenia publicznych ubezpieczeń społecznych i standardów obsługi i wsparcia w obszarze zdrowia, edukacji, opieki społecznej i innych;

⁴ „Prawo”, wydanie internetowe 15 marca 2005, <http://www.lawyer.org.ua/?w=r&i=&d=592?> (dostęp: 6 grudnia 2011).

Ryc. 1. Wykres minimum egzystencji dla pełnosprawnych osób na Ukrainie w latach 2000–2011 (w UAH)

Źródło: <http://mojazarplata.com.ua/ua/main/minimum-wage/prozhitochnyi-minimum> — internetowy dziennik ekonomiczny.

- ustalenia wartości niepodlegających opodatkowaniu dochodów obywateli;
- tworzenia budżetu państwa i budżetów lokalnych.

Tworzeniem koszyka konsumenta zajmuje się Gabinet Ministrów Ukrainy. Na podstawie koszyka konsumenta i budżetu konsumenta obliczane są wskaźniki, takie jak płaca minimalna i emerytura minimalna.

Pensja minimalna na Ukrainie jest gwarantowana przez państwowe normy społeczne i dolną granicę wynagrodzenia personelu w przedsiębiorstwach wszystkich form własności. Pracodawca nie jest uprawniony do wypłaty swoim pracownikom pensji niższej niż stawka minimalna⁵.

Pojęcie to pojawia się nominalnie w większości krajów, ale jego wielkość jest określona na całym świecie na różne sposoby: pensja minimalna na Ukrainie jest przyjęta na poziomie krajowym, a na przykład w Kanadzie nie ma stałej regulacji rządowej odnośnie do tego wskaźnika. W niektórych krajach europejskich pojęcie pensji minimalnej pojawiło się niedawno: Hiszpania i Holandia odwołały się do minimalnego zestawu na początku lat 70. ubiegłego wieku, a Irlandia dopiero w 2000 roku. W Hongkongu przyjęto projekt ustawy o minimalnej pensji w maju 2011 roku.

⁵ <http://www.macsanomat.com/index.php/term/1-entsiklopediya,18161-minimal-na-zarobitna-plata.xhtml> — dziennik internetowy (dostęp: 2 grudnia 2011).

Pensja minimalna wywołała dyskusję: jej zwolennicy uważają, że indeksy standardowego zestawu przyczyniają się do zmniejszenia ubóstwa w kraju i podniesienia poziomu życia jego mieszkańców. Jej przeciwnicy twierdzą, że wysoka pensja minimalna może zmniejszyć konkurencję na rynku pracy, a tym samym wzrośnie liczba bezrobotnych, co z kolei doprowadziłoby do wzrostu ubóstwa.

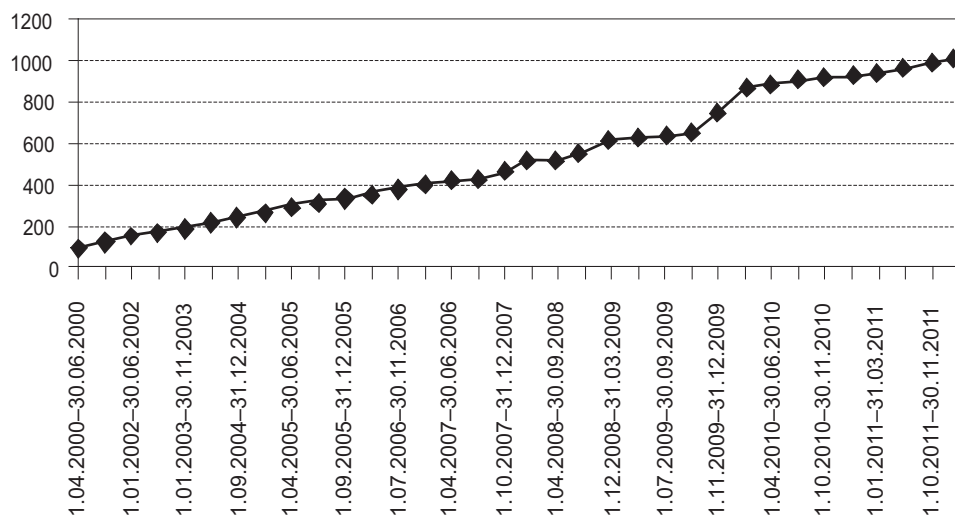
Tabela 2. Miesięczna pensja minimalna na Ukrainie w latach 2000–2011

Okres	Miesięczna pensja minimalna (w UAH)	Okres	Miesięczna pensja minimalna (w UAH)	Okres	Miesięczna pensja minimalna (w UAH)
1.12.2011–31.12.2011	1004	1.07.2009–30.09.2009	630	1.01.2006–30.06.2006	350
1.10.2011–30.11.2011	985	1.04.2009–30.06.2009	625	1.09.2005–31.12.2005	332
1.04.2011–30.09.2011	960	1.12.2008–31.03.2009	605	1.07.2005–31.08.2005	310
1.01.2011–31.03.2011	941	1.10.2008–30.11.2008	545	1.04.2005–30.06.2005	290
1.12.2010–31.12.2010	922	1.04.2008–30.09.2008	525	1.01.2005–31.03.2005	262
1.10.2010–30.11.2010	907	1.01.2008–31.03.2008	515	1.09.2004–31.12.2004	237
1.07.2010–30.09.2010	888	1.10.2007–31.12.2007	460	1.12.2003–31.08.2004	205
1.04.2010–30.06.2010	884	1.07.2007–30.09.2007	440	1.01.2003–30.11.2003	185
1.01.2010–31.03.2010	869	01.04.2007–30.06.2007	420	1.07.2002–31.12.2002	165
1.11.2009–31.12.2009	744	1.12.2006–31.03.2007	400	1.01.2002–30.06.2002	140
1.10.2009–31.10.2009	650	1.07.2006–30.11.2006	375	1.07.2000–31.12.2001	118
				1.04.2000–30.06.2000	90

Źródło: <http://mojazarplata.com.ua/ua/main/minimum-wage/minimum-zarplata> — internetowy dziennik ekonomiczny (dostęp: 6 grudnia 2011).

Minimalne wynagrodzenie nie zaspokaja potrzeb ukraińskiego społeczeństwa. W takiej sytuacji priorytetami państwa powinny być: regulacja dochodów, korzystanie z instrumentów ekonomicznych i prawnych, rozwój społeczny kraju jako jedno ze źródeł dochodu.

Sytuacja na rynku produktów żywnościowych, które stanowią największą część koszyka konsumenta na Ukrainie, nie przypomina sytuacji po kryzysie, wręcz przeciwnie — przed kryzysem. Monitorowanie i analiza rynku żywności, kryteriów cenowych i dynamiki produkcji doprowadziły do smutnych wniosków.

Ryc. 2. Wykaz miesięcznej pensji minimalnej na Ukrainie w latach 2000–2011 (w UAH)

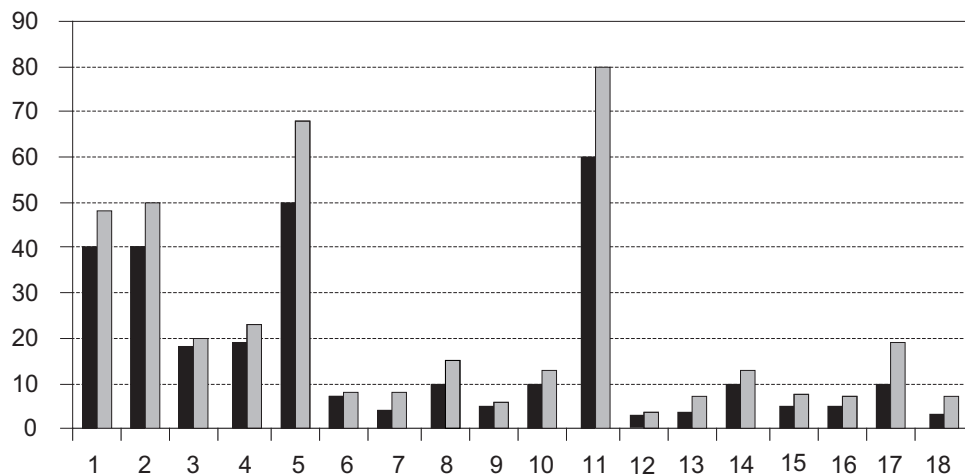
Źródło: <http://mojazarplata.com.ua/ua/main/minimum-wage/minimum-zarplata> — internetowy dziennik ekonomiczny (dostęp: 8 grudnia 2011).

Tabela 3. Dynamika cen podstawowych artykułów żywnościowych w okresie od stycznia do maja 2011 roku

Opis towarów	Ceny na początku 2011 r.	Ceny 5 miesięcy później	Wzrost procentowy
1. Wieprzowina, UAH/kg	40	48	20
2. Wołowina, UAH/kg	40	50	25
3. Drób, UAH/kg	18	20	11
4. Ryby (morszczuk), UAH/kg	19	23	21
5. Ser żółty, UAH/kg	50	68	36
6. Ziemniaki, UAH/kg	7	8	14
7. Cebula, UAH/kg	4	8	100
8. Olej, UAH/litr	10	15	50
9. Mąka, UAH/kg	5	6	20
10. Cukier, UAH/kg	10	13	30
11. Miód, UAH/litr	60	80	33
12. Chleb („ukraiński”) UAH/0,7 kg	2,7	3,5	30
13. Makaron, UAH/kg	3,5	7	100
14. Ryż, UAH/kg	10	13	30
15. Płatki owsiane, paczka	5	7,5	50
16. Kasza kukurydziana, UAH/kg	5	7	40
17. Gryczana, UAH/kg	10	19	90
18. Kasza pszeniczna, UAH/kg	3	7	133

Źródło: *Ceny żywności rosną, ich produkcja spada*, <http://gazeta.ua/articles/novak-andriy/388787/comm> — wydanie internetowe (dostęp: 8 grudnia 2011).

Widzimy, że przez 5 miesięcy 2011 roku ceny podstawowych produktów spożywczych wzrosły procentowo o dwie cyfry, a niektórych nawet o trzy — mimo oficjalnych statystyk rządowych, które pokazują wzrost cen żywności w tym samym okresie tylko o około 3%.

Ryc. 3. Wzrost cen podstawowych artykułów żywnościowych od początku 2011 roku przez okres 5 miesięcy (w %)

Źródło: *Ceny żywności rosną, ich produkcja spada*, <http://gazeta.ua/articles/novak-andriy/388787/comm> — wydanie internetowe (dostęp: 8 grudnia 2011).

Dynamika produkcji w 2011 roku w okresie styczeń–maj w porównaniu z analogicznym okresem poprzedniego roku jest następująca⁶:

- produkty mleczne — spadek o 5%;
- mąka i kasze — spadek o 8%;
- wyroby cukiernicze — spadek o 4%;
- napoje — spadek o 8%;
- produkty z ryb — spadek o 13%.

Ogólna tendencja dynamiki cen i produkcji głównych pozycji na rynku żywności wskazuje, że kryzys nie został pokonany, lecz nawet się pogłębia.

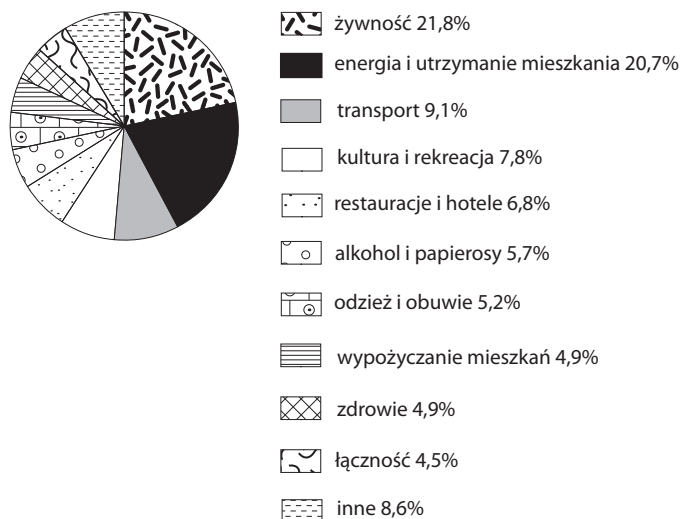
⁶ *Jak wielkie sklepy zmieniają się pod wpływem kryzysu*, „Polityka”, wydanie internetowe 1 grudnia 2009, <http://www.polityka.pl/rynek/rynek/gospodarka/1501331,1,jak-wielkie-sklepy-zmieniaja-sie-pod-wplywem-kryzysu.read> (dostęp: 8 grudnia 2011).

Siła nabywcza polskiego konsumenta i jej rola na rynku europejskim

Dla międzynarodowych koncernów rynek polski jest bardzo ważny, starają się więc poznać polskich konsumentów i ich siłę nabywczą. Dla nich liczą się rynki regionalne, nie lokalne. Na badania, także socjologiczne, wydają dziś znacznie więcej niż rządy zmuszone do nieustannego oszczędzania. Ale to, co dla rządu jest kosztem, dla wielkiej korporacji jest inwestycją, która z pewnością się zwróci. Na dobrze poznanych konsumentach łatwiej się zarabia.

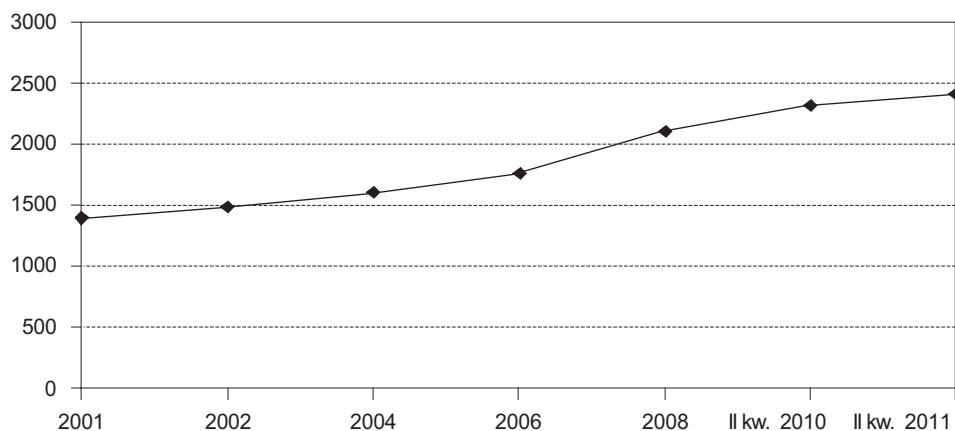
Henkel zrobił dokładne badania konsumentów 10 krajów Europy Środkowej: Polski, Austrii, Belgii, Czech, Francji, Hiszpanii, Holandii, Niemiec, Węgier i Włoch. Zaczął od dokładnego przyjrzenia się i porównania zawartości portfeli, które regularnie badają krajowe urzędy statystyczne, w Polsce — GUS. Koncernowi chodziło nie tylko o zorientowanie się w dochodach poszczególnych społeczeństw, ważniejsze były dla niego luzy w portfelu, czyli ile pieniędzy zostaje po odliczeniu niezbędnych wydatków na jedzenie, utrzymanie mieszkania, transport⁶.

Wyniki nie były zaskakujące. Na tle europejskich sąsiadów Polacy wypadają jak ubodzy krewni. Przeciętny miesięczny dochód na jedną osobę w polskiej rodzinie wynosi 1193 zł. Z tego 656 zł przeznaczone jest na konieczne wydatki, a reszta, czyli 537 zł, to luzy w portfelu. Polscy południowi sąsiedzi mają portfele znacznie grubsze, ponieważ później przechodzą na emeryturę, większa część społeczeństwa pracuje i nie mają milionów osób zatrudnionych w nieefektywnym rolnictwie.

Ryc. 4. Struktura wydatków polskiej rodziny w 2010 r. (w %)

Źródło: www.gus.pl — strona internetowa Głównego Urzędu Statystycznego.

Ryc. 5. Wykres średniej pensji w Polsce w latach 2001–2011 (w zł)

Źródło: www.gus.pl — strona internetowa Głównego Urzędu Statystycznego.

Choć ceny żywności w ostatnim roku tak wyraźnie poszły w górę, udział wydatków na życie utrzymuje się na identycznym poziomie, nawet odrobinę zmalał.

Żywność drożeje systematycznie, ale w różnych okresach i w różnym tempie. Wchodząc do UE, Polacy wiedzieli, że ceny europejskie i polskie będą się do siebie zbliżać⁷.

Tabela 4. Wzrost cen w Polsce w latach 2006–2011

Rodzaj towaru	Cena w 2006 r. (średniorocznie) (zł)	Cena w lipcu 2010 r.	Cena w lipcu 2011 r.	Zmiana ceny w 2011 r. w porów- naniu z 2006 r. (%)
Jabłka, 1 kg	2,37	2,51	4,8	102,5
Chleb żytnio-pszenny, 0,5 kg	1,36	1,87	2,22	63,2
Mąka poznańska, 1 kg	1,43	1,83	2,32	62,2
Mieszkanie, 1 m ²	2445	4433	3819	56,2
Olej rzepakowy, 1 l	4,7	5,75	6,88	46,4
Chłodziarko zamrażarka (poj. ok. 300 l), szt.	1332	1228,68	1081,81	-18,8
Pasta do zębów, 125 ml	8,38	8,3	8,5	1,4
Ziemniaki, 1 kg	1,23	1,75	1,36	10,6
Mięso wieprzowe z kością, 1 kg	13,1	13,97	14,54	11
Mleko 3–3,5%, 1 l	2,42	2,69	2,75	13,6

Źródło: www.gus.pl — strona internetowa Głównego Urzędu Statystycznego.

⁷ *Na co nas stać*, „Polityka”, wydanie internetowe z 17 października 2011, <http://www.polityka.pl/rynek/1520044,1,drozyna-polakow-stac-dzis-na-wiecej.read#ixzz1ca4rD1qQ> (dostęp: 30 listopada 2011).

Dziś ceny skupu zboża czy mięsa w Polsce są niemal identyczne jak w Niemczech czy w Hiszpanii. Gdyby różniły się znacznie, natychmiast znaleźliby się przedsiębiorcy, którzy zechcieliby na tym zarobić i towar tańszy sprzedaliby w kraju, gdzie kosztuje więcej. W naczyniach połączonych, a taki właśnie system stanowi gospodarka unijna, poziomy cen muszą się wyrównywać. Wygrywają na tym polscy rolnicy, ale polscy konsumenci płacą więcej. Bywa też inaczej. Ponieważ polska wieprzowina stała się droższa od duńskiej czy niemieckiej, co trzeci kotlet pochodzi już z importu. Proces wyrównywania cen na wspólnym rynku to tylko jeden z impulsów do ich wzrostu i niestety nie jedyny. Po raz pierwszy o drożyznie zaczęto mówić w 2008 roku, jeszcze przed wybuchem światowego kryzysu. Ceny żywności zaczęły wtedy rosnać na całym świecie. Zarówno z powodu zmiany diety szybko bogacących się Chińczyków i Hinduśców, którzy zaczęli importować ogromne ilości mleka i mięsa, jak i — jeszcze bardziej — z winy spekulantów. Modne zrobiło się inwestowanie w zboże, giełdowi inwestorzy grali na zwyżkę cen. Smyczą dla cen w Polsce okazał się mocny złoty.

Teraz kurs waluty się zmienił, złoty osłabł. To jest samodzielny czynnik inflacyjny. Powinni o tym pamiętać przeciwnicy euro. Wspólna waluta, mimo ogromnych kłopotów eurolandu, bardzo stabilizuje ceny. Złoty, targany światowym huraganem, nie jest w stanie tego zapewnić. Im słabsza będzie złotówka, tym droższe będą chleb, benzyna i wszystko inne — niezależnie od prawdziwego stanu gospodarki. Na Słowacji, która wprowadziła euro u progu obecnego kryzysu, ceny rosną wolniej niż w Polsce.

Główny Urząd Statystyczny uważnie obserwuje ceny kilkunastu tysięcy najczęściej kupowanych przez Polaków towarów. Z nich układa koszyk inflacyjny, na podstawie którego oblicza ogólny wzrost cen. Żeby obliczyć siłę nabywczą, trzeba te dane skonfrontować z informacjami o płacach. Okazuje się, że zarobki rosną szybciej niż ceny.

Wnioski są zaskakujące. Warto przestudiować tabelę 5, ilustrującą polską siłę nabywczą. Na przykład chleb, który ostatnio drożał najbardziej — w 2006 roku za średnią pensję można było kupić 1239 półkilogramowych bochenków, w lipcu 2010 roku 1242. Kiedy jednak ceny zboża na świecie wzrosły, w lipcu tego roku siła nabywcza średnich zarobków zmalała do 1090 bochenków. Za to szynki wieprzowej możemy jeść więcej. W 2006 roku stać nas było na 86 kg tego produktu, w lipcu 2010 roku już na 106 kg, a w lipcu 2011 roku na 108 kg. Nawet benzyny 95, która stała się wręcz symbolem drożyzny, można kupić wprawdzie mniej niż w lipcu 2010 roku, ale sporo więcej niż w 2006 roku. I choć jest kryzys, to Polacy wciąż kupują dużo i chętnie.

Tabela 5. Ilość towarów za średnią płacę w latach 2006–2011

Rodzaj towaru	2006 r. (średniorocznie)	lipiec 2010 r.	lipiec 2011 r.
Chleb żytnio-pszenney (bochenek), 0,5 kg	1239	1242	1090
Mąka poznańska, 1 kg	1178	1269	1043
Mięso wołowe z kością, 1 kg	98	113	110
Mięso wieprzowe z kością, 1 kg	129	166	166
Drób, 1 kg	344	354	352
Mięso wołowe bez kości, 1 kg	77	87	84
Polędwica drobiowa, 1 kg	109	135	133
Szynka wieprzowa gotowana, 1 kg	86	106	108
Kiełbasa toruńska, 1 kg	135	167	169
Mleko 3–3,5 %, 1 l	696	863	880
Olej rzepakowy, 1 l	359	404	352
Masło, kostka 200 g	556	556	507
Jaja kurze, szt.	4814	5161	5262
Filety z morskiczka mrożone, 1 kg	127	134	133
Jabłko, 1 kg	711	925	504
Ziemniaki, 1 kg	1370	1327	1780
Cukier biały, 1 kg	540	933	598
Ciepła woda, 1 m ³	118	132	132
Prąd, kWh	3830	3937	3842
Gaz ziemny, 1 m ³	911	937	920
Benzyna 95, 1 l	421	493	471
Bilet do kina, szt.	128	154	156
Bilet komunikacji miejskiej, szt.	855	1042	1039
Chłodziarkoamrażarka (poj. ok. 300 l), szt.	1,3	1,9	2,2
Odkurzacz domowy, szt.	5,6	6,6	6,9
Proszek do prania, szt.	528	524	545
Taksówka, kurs 5 km	128	155	157
Mydło toaletowe, 100 g	1162	1167	1216
Pasta do zębów, 125 ml	201	280	285
Mieszkanie, 1 m ²	0,7	0,5	0,6
Ubranie męskie dwuczęściowe, szt.	3,7	4,9	5,1
Półbuty męskie skórzane, para	11,4	14,5	14,4

Źródło: www.gus.pl — strona internetowa Głównego Urzędu Statystycznego.

Proces produkcji, ceny i asortyment nieustannie przystosowuje się do bieżących potrzeb klientów. Firmy badawcze potrafią już obliczyć siłę nabywczą mieszkańców konkretnych ulic, osiedla czy nawet bloku. Dlatego sklepy tej samej sieci czasem bardzo różnią się między sobą. Ponieważ klienci kupują rozważniej, nie tak łatwo jak dawniej ulegają impulsom, handlowcy starają się temu przeciwdzia-

łać i częściej zmieniają aranżacje sklepów. Z jednej strony chodzi o to, żeby przez przejrzysty układ towarów ułatwić klientom zakupy, z drugiej, żeby zachęcić do zostawienia w kasie pieniędzy.

Podsumowanie

Przedstawiona charakterystyka procesów, zjawisk oraz danych liczbowych opisujących minimalne zarobki i ceny artykułów pokazuje, że poziom życia Ukraińców jest bardzo niski. Jak widzimy, siła nabywczą w Polsce jest większa niż na Ukrainie. Według ostatnich danych poziom absolutnego ubóstwa na Ukrainie to 12–14%, a relatywna granica ukraińskiego ubóstwa wynosi 27–28% ludności. Na Białorusi liczba ta wynosi 12,5% ludności, w krajach UE średnio 17%. Najniższy poziom relatywnego ubóstwa (ponad 2000 euro rocznie) w UE jest na Litwie, Łotwie i w Polsce. Na Ukrainie nierówności dochodów i dostępu do podstawowych świadczeń socjalnych, nieefektywne struktury rynku pracy i nowoczesne infrastruktury społeczne, inflacyjne czynniki, brak możliwości otrzymania przyzwoitej pracy nie pozwalają biednym obywatelom uciekać od ubóstwa, tworzą negatywny psychologiczny nastrój i prowadzą do pasywnego oczekiwania na pomoc ze strony państwa.

Znaczny poziom ubóstwa na Ukrainie jest również skutkiem niespójnych, nieprzemyślanych reform gospodarczych i polityki społecznej, fragmentarycznej polityki w zakresie wynagrodzeń, które niekorzystnie wpływają na stabilność w społeczeństwie. Proces ubożenia ludności przyczynia się do ustanowienia i wzmocnienia szarej strefy w gospodarce. Ożywienie gospodarcze trwa na Ukrainie mimo globalnego kryzysu finansowego, ale prawie nie widać jego wpływu na zmniejszenie ubóstwa. Przychody najbogatszych grup społecznych, które obejmują wprowadzenie odpowiednich mechanizmów redystrybucji bogactwa społecznego, doprowadziły do zwiększenia rozwarstwienia społeczeństwa. Wybrany kurs modernizacji wymaga fundamentalnego korygowania polityki dochodowej, ograniczenia ubóstwa wśród osób pracujących i rodzin z dziećmi, szczególnie na dużych obszarach wiejskich, ponieważ jest ono główną przeszkodą na drodze do wzrostu gospodarczego.

Aktualność omówionych zagadnień skłania do dalszych badań problematyki postępowania konsumentów i struktury dochodów.

The impact of the crisis on the purchasing power of consumers in Ukraine and Poland

Summary

Article examines the income and purchasing power of Ukrainian and Polish consumers. Presented dynamics of basic social standards in Ukraine, and also the quantitative assessment of purchasing capacity of the Polish consumers. The publication shows a steady upward trend of poverty in Ukraine and deepening economic crisis. In Ukraine, the inequality of income and access to basic social services, inefficient labor market structure and modern social infrastructure, inflation factors, the low capacity of the right to work does not allow poor people to escape from poverty, create a negative psychological mood and lead to a passive expectation of aid from the state.